

Preliminarus vertimas

EUROPOS TARYBA

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA JUOZAITIENĖ IR BIKULČIUS prieš LIETUVĄ

(Pareiškimų Nr. 70659/01 ir 74371/01)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2008 m. balandžio 24 d.

Byloje Juozaitienė ir Bikulčius prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės F. TULKENS,

teisėjų A. MULARONI,

J.-P. COSTA, *paskirto dalyvauti nuo Lietuvos,*

I. C. BARRETO,

R. TÜRMEŃ,

D. POPOVIĆ,

N. TSOSORIA,

ir *skyriaus kanclerės* S. DOLLÉ,

po svarstymo uždarame posėdyje 2008 m. kovo 27 d.,

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo du Lietuvos Respublikos piliečiai Regina Juozaitienė (pirmoji pareiškėja) ir Jonas Bikulčius (antrasis pareiškėjas), kurie atitinkamai 2001 m. balandžio 12 d. ir 13 d. pateikė Teismui pareiškimus (Nr. 70659/01 ir 74371/01) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (Konvencija) 34 straipsnį.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (Vyriausybė) atstovavo jos atstovės D. Jočienė ir E. Baltutytė.

3. Pareiškėjai teigė, kad policijos pareigūnai neteisėtai nužudė jų sūnus, ir kad jų mirties aplinkybės nebuvo veiksmingai ištirtos.

4. 2004 m. lapkričio 1 d. Teismas pakeitė savo skyrių sudėtį (Teismo reglamento 25 taisyklės 1 dalis). Ši byla buvo paskirta naujai sudarytam antrajam skyriui (Reglamento 52 taisyklės 1 dalis). Teisėja, išrinkta nuo Lietuvos, Danutė Jočienė nusišalino nuo bylos nagrinėjimo (28 taisyklė), todėl Vyriausybė vietoje jos paskyrė Jean-Paul Costa, nuo Prancūzijos išrinktą teisėją (Konvencijos 27 straipsnio 2 dalis ir 29 taisyklės 1 dalis).

5. 2005 m. gegužės 19 d. nutarimu kolegija sujungė pareiškimus (42 taisyklės 1 dalis) ir paskelbė juos iš dalies priimtinais.

6. Pareiškėjai ir Vyriausybė pateikė savo papildomas rašytines pastabas (59 taisyklės 1 dalis).

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

7. Pirmoji pareiškėja Regina Juozaitienė yra Lietuvos Respublikos pilietė, gimusi 1940 m., gyvenanti Kaune. Antrasis pareiškėjas Jonas Bikulčius yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1935 m., gyvenantis Kaune.

A. Įžanga

8. Vėlą 1998 m. liepos 24 d. penktadienio vakarą pirmosios pareiškėjos sūnaus Daliaus Juozaičio ir antrojo pareiškėjo sūnaus Dariaus Bikulčiaus kūnai, kiekvienas su šautine žaizda nugaroje, buvo rasti automobilyje. Jaunuoliai žuvo policijai persekiojant „Ford Escort“ (toliau – automobilis), kurį vairavo privatus asmuo R.M., o automobilyje kaip keleiviai važiavo pareiškėjų sūnūs. R.M. įvykio metu nebuvo nužudytas

B. Vairuotojui iškelta baudžiamoji byla

9. 1998 m. liepos 25 d. R.M. buvo iškelta baudžiamoji byla dėl pareiškėjų sūnų nužudymo dėl neatsargumo (tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 109 straipsnis) ir dėl pasipriešinimo policijos pareigūno reikalavimams (201* straipsnis). Pareiškėjai pateikė civilinius ieškinius ir buvo pripažinti civiliniais ieškovais šioje byloje.

10. 1999 m. kovo 15 d. Kauno miesto apylinkės teismas nuteisė R.M. už Baudžiamojo kodekso 201¹ straipsnio 2 dalyje numatytą nusikaltimą – pasipriešinimą teisėtiems policijos pareigūnų reikalavimams.

11. Pagal teismo leistinai pripažintus įrodymus galima taip atkurti įvykį. 1998 m. liepos 24 d. po 22.30 val. į policiją paskambinęs privatus asmuo pranešė apie Kauno gatvėmis vairuojamą automobilį pažeidžiant įvairias eismo taisykles.

12. Pareigūnai A.M. ir A.R. parodė, kad jie patruliavę policijos automobiliu Nr. 548, kai išgirdo per policijos radiją informaciją apie „Ford Escort“ ir nesėkmingai bandė sustabdyti automobilį apie 23.00 val. Pareigūnai A.M. ir A.R. sekė paskui automobilį, tačiau netrukus pametė jį iš akių. A.R. teismui parodė, kad, jo žiniomis, automobilyje buvo du keleiviai ir vairuotojas.

13. Informacija, apie pavojingai vairuojamą automobilį, per dispečerinę buvo perduoda kitiems patruliuojantiems pareigūnams, ir prie automobilio persekiojimo prisidėjo dar du policininkai - N.B. bei E.P. su policijos automobiliu Nr. 424.

14. Prie jų prisijungė dar trys policininkai R.Z., S.G. bei J.M., patruliavę policijos automobiliu Nr. 427. Šie pareigūnai teismui parodė, kad informaciją apie automobilį radijo ryšiu gavo apie 23.00 val. ir pakluso

* BK 201¹ straipsnis (vert. past.)

įsakymui suimti vairuotoją. Todėl jie atvyko kaip pastiprinimas ir prisijungė prie automobilio Nr. 424, persekiojusio maždaug 130–140 kilometrų per valandą greičiu lėkusį „Ford Escort“.

15. Abu policijos automobiliai buvo su įjungtais švyturėliais bei garso signalais ir bandė užblokuoti „Ford Escort“, per garsiakalbį vairuotojui buvo nurodyta sustoti. Tačiau automobilio vairuotojas bandė pabėgti, siekdamas nustumti nuo kelio policijos automobilius.

16. R.Z. į orą iššovė du perspėjamuosius šūvius, tačiau automobilis tik padidino greitį.

17. Po akimirkos vairuotojas, nesuvaldęs automobilio, trenkėsi į pastato tvorą. Automobilis sustojo. Policijos automobilis Nr. 427 sustojo keletą metrų už automobilio, o policijos automobilis Nr. 424 pavažiavo į kairę, stengdamasis užblokuoti kelią. Staiga automobilis pradėjo riedėti atbulomis ir apgadino policijos automobilį Nr. 427. Policininkai išsoko iš automobilių ir ėmė bėgti link automobilio, šaukdami ir rodydami ženklus vairuotojui pasiduoti. „Ford Escort“ pasuko į dešinę, partrenkė pareigūną R.Z. ir pradėjo tolti. Vėliau medicinos ekspertizė patvirtino, kad R.Z. patyrė lengvą kūno sužalojimą, įskaitant keletą įbrėžimų ir kairiosios blauzdos nubrozdinimą.

18. Automobiliui į jį atsitrenkus, pareigūnas R.Z. vieną kartą iššovė ir matyt apgadino radiatorių, nes pastebėjo, kad iš jo pradėjo bėgti aušinimo skystis.

19. Be to, iškart po to, kai buvo partrenktas R.Z., iš policijos automobilio Nr. 424 išlipęs N.B. vieną kartą šovė į automobilio ratus. Po to R.Z. kelis kartus šovė į pabėgti bandantį automobilį. Taip pat ir pareigūnas S.G. kelis kartus šovė į tolstantį automobilį. Kiti policijos pareigūnai ginklų nepanaudojo.

20. Netrukus automobilis buvo priverstas sustoti kitoje Kauno dalyje, kadangi iš radiatoriaus, kurį peršovė R.Z., tekėjo aušinimo skystis. Policijos pareigūnai A.R. ir A.M., važiuavę automobiliu Nr. 548, suėmė R.M., kuris bandė pabėgti. Automobilyje policininkai rado pareiškėjų sūnų, kurių mirtis atvykus medikams buvo patvirtinta 23.56 val., kūnus. Buvo nustatyta, kad R.M. buvo girtas ir neturėjo jokių dokumentų, suteikiančių teisę vairuoti automobilį.

21. Teismas nenurodė, kiek kartų iššovė S.G., tačiau pažymėjo, kad dviem jo šūviais buvo nušauti pareiškėjų sūnūs. Teismas atsižvelgė į S.G. pareiškimus, kad jis įtarė vieną iš automobilio keleivių turint ginklą, kurį jis tarėsi matęs pro nuleistą priekinį langą, ir kad jis šovė tik po to, kai išgirdo pirmąjį šūvį (kurį iš tiesų paleido jo kolega R.Z.), ir nežinodamas, kas šovė. Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad automobilyje nebuvo rasta šaunamųjų ar kitų ginklų.

22. Teismas nenustatė, kada tiksliai prasidėjo persekiojimas ir konstatavo, kad nusikaltimas, už kurį R.M. buvo nuteistas, buvo padarytas apie 23.30 val.

23. R.M. buvo išteisintas dėl nužudymo dėl neatsargumo, o teismas pažymėjo, kad mirtį sukėlė ne jo veiksmai, o „trečiojo asmens, kuris pasinaudojo tarnybiniu ginklu, teisėti veiksmai“. Šiuo požiūriu teismas pažymėjo:

„iš tarnybinių patikrinimų matyti, kad visų policijos darbuotojų veiksmai buvo teisėti ir pagrįsti. Teismas neturi pagrindo abejoti minėtų patikrinimų išvadomis, nes jas patvirtina teismo tyrimo metu nustatytos aplinkybės. Policijos įstatymo 42 straipsnis policininkams leido panaudoti šaunamąjį ginklą prieš transporto priemonę ir nusikaltėlį. Teismo atlikti veiksmai, įskaitant ir pasipriešinimą policijos darbuotojams, sudarė sąlygas ginklui panaudoti. Šaunamojo ginklo panaudojimas buvo teisėtas ir pagrįstas <...>“

24. Pareiškėjų civiliniai ieškiniai policijai dėl žalos atlyginimo nebuvo nagrinėjami. Tačiau teismas pažymėjo, kad pareiškėjai ieškinius gali pareikšti atskirai civiline tvarka.

25. Teismas nuteisė R.M. šešerių metų laisvės atėmimo bausme už pasipriešinimą teisėtiems policijos pareigūnų reikalavimams ir nurodė konfiskuoti dalį jo turto - 200 litų (apie 58 eurus).

26. 1999 m. gegužės 18 d. Kauno apygardos teismas nuosprendį paliko nepakeistą. Taip pat buvo nuspręsta S.G. iškelti baudžiamąją bylą dėl pareiškėjų sūnų nužudymo dėl neatsargumo (tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 109 straipsnis) ir dėl įgaliojimų viršijimo (287 straipsnis). Šiuo atžvilgiu teismas pažymėjo:

„Aplinkybių, kada policijos pareigūnai turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš asmenis (Policijos įstatymo 42 str. 2 d.), šioje situacijoje nebuvo. Jie turėjo teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš transporto priemonę (minėto įstatymo 42 str. 5 d.). <...>

Niekas neginčija, kad policijos pareigūnas [S.G.] turėjo teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš automobilį (Policijos įstatymo 42 str. 5 dalis), tačiau byloje nuodugniau neištirta, ar jis šia teise pasinaudojo tinkamai, jei buvo nušauti du niekuo dėti dėl įvykio asmenys. <...> Šiuo sprendimu kolegija siekia nustatyti tiesą, joku būdu nesiekiant daryti neigiamą poveikį policijos pareigūnų aktyvumui bei ryžtingumui vykdant pareigas. Vienok, profesionalumo, savitvados ir ištvermės reikalavimai policijos pareigūnams negali būti menkinami - policijos pareigūnai, naudodami šaunamąjį ginklą, privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių (įstatymo 41 str. 3 d. ir kt.). <...>

Tiriant bylą turi būti įvertinti [nukentėjusiųjų skunduose nurodomi], *inter alia*, blogas matomumas įvykio vietoje ir tai, kad [SG] pataikė ne į padangas – teigiama, kad į jas taikytą, bet taikliai šaudytą į automobilio saloną, [pareiškėjų manymu] šovė taip, nes buvo nesusivaldęs, piktas.<...>”

27. 1999 m. spalio 12 d. Aukščiausiasis teismas 1999 m. gegužės 18 d. nutartį paliko nepakeistą.

C. Policijos pareigūnui iškelta baudžiamoji byla

28. 1999 m. gruodžio 27 d. prokuroras nutraukė baudžiamąją bylą, iškeltą S.G. remiantis 1999 m. gegužės 18 d. Kauno apygardos teismo

nutartimi. Prokuratūra pareigūno S.G. veiksmuose nenustatė jokie nusikaltimo sudėties. Buvo pažymėta, kad S.G. ginklą panaudojo laikydamasis instrukcijų, taikė į automobilio ratus ir šaunamąjį ginklą panaudojo tik po to, kai vairuotojas padarė nusikaltimą partrenkdamas vieną iš jo kolegų. Vairuotojas R.M. siekė pabėgti bet kuria kaina, keldamas grėsmę kitų asmenų saugumui. Dvi aukos žuvo ne tik dėl paties šaudymo, bet ir dėl neprognozuojamų vairuotojo veiksmų.

29. Prokuratūros išvados, *inter alia*, buvo grindžiamos šiais įrodymais: policininkų parodymais; įvykių vietos apžiūrų, atliktų 1998 m. liepos 27 d., 1998 m. rugpjūčio 19 d. ir 1999 m. rugsėjo 21 d., protokolais; meteorologijos tarnybos raštu dėl oro sąlygų įvykių metu; apšvietimo bandymais šaudymo vietoje; 1999 m. lapkričio 30 d. balistinės ekspertizės rezultatais ir įvykio atkūrimo vietoje protokolais, įskaitant automobilių ir policininkų padėties bei judėjimo schemas, nubraižytas remiantis atitinkamų pareigūnų parodymais.

30. 2000 m. balandžio 19 d. Kauno miesto apylinkės teismas panaikino prokuroro nutarimą. Teismas, *inter alia*, pažymėjo, kad prokurorai išsamiai neįvertino, „koku būdu“ S.G. panaudojo ginklą atsižvelgiant į bylai reikšmingos vidaus teisės nuostatas.

31. Atliekant tyrimą nė vienas policijos pareigūnas negalėjo tiksliai nurodyti, kada S.G. pradėjo šaudyti.

32. 2000 m. birželio 9 d. prokuroras ir vėl nutraukė tyrimą pažymėdamas, kad S.G. veiksmuose nebuvo nustatyta nusikaltimo sudėtis. Prokuroras nurodė ankstesniame 1999 m. gruodžio 27 d. nutarime pateiktus įrodymus ir papildomus policininkų parodymus.

33. Buvo nustatyta tokia šaunamųjų ginklų panaudojimo eiga ir padariniai. Persekiojant automobilį R.Z. du perspėjamuosius šūvius iššovė į orą; vienas R.Z. paleistas šūvis apgadino radiatorių po to, kai automobilis atsitrenkė į tvorą, netrukus po to paleistas N.B. šūvis kliudė automobilio ratą. Galiausiai, į tolstantį automobilį R.Z. šovė septynis kartus, S.G. – keturis. Prokuroras nustatė, kad du S.G. šūviai mirtinai sužalojo pareiškėjų sūnus. Kitos kulkos kliudė automobilio padangas, ratlankius, sėdynes, priekinę panelę ir langus, buvo išdaužtas galinis langas. Automobilio kėbule taip pat liko kulų žymių.

34. Remdamasis S.G. parodymais, pateiktais šaudymo vietoje, prokuroras padarė išvadą, kad šaudydamas S.G. taikė į judančio automobilio ratus iš atstumo, kuris svyravo nuo 11,4 metrų (pirmasis šūvis) iki 27,5 metrų (ketvirtasis šūvis). Jis iššovė po to, kai vairuotojas partrenkė jo kolegą R.Z., tai yra po to, kai jis padarė nusikaltimą, už kurį baudžiama pagal baudžiamosios teisės nuostatas (senojo Baudžiamojo kodekso 201¹ straipsnio 2 dalis), ir už kurio padarymą jis jau buvo nuteistas. Todėl negalima teigti, kad šaunamieji ginklai buvo panaudoti tik todėl, kad automobiliu buvo važiuojama pažeidžiant eismo taisykles. Prokuroras atsižvelgė į R.Z. parodymus, kad jį partrenkė automobilis, jis nukrito ant

variklio dangčio, o vėliau – ant žemės. Dėl šios priežasties policijos pareigūnai turėjo pagrindo manyti, kad būtina išvengti pavojaus, kurį automobilis kėlė kitiems asmenims, pirmiausia dėl to, kad R.M. buvo neblaivus ir keldamas pavojų stengėsi išvengti suėmimo ir bausmės.

35. Buvo pabrėžta, kad S.G. šaunamąjį ginklą panaudojo ne prieš asmenis automobilyje, o prieš transporto priemonę, ir kad jis tiesiog stengėsi pataikyti į padangas. Didelių kliūčių matomumui, pavyzdžiui, nepakankamo apšvietimo arba dulkių, nebuvo. Tačiau staigus automobilio manevravimas įvairiomis kryptimis, o ne taisyklių, reglamentuojančių šaunamųjų ginklų naudojimą, pažeidimas buvo akcentuotas kaip mirties priežastis. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes ir į tai, kad S.G. turėjo pagrįstą priežastį panaudoti ginklą kaip kraštutinę priemonę, kaip tai buvo numatyta Policijos įstatymo 42 straipsnyje, prokuroras padarė išvadą, kad nebuvo jokių įrodymų, kad jis padarė nusikaltimą.

36. Galiausiai, prokuroras nurodė, kad R.M. iškeltoje byloje nė vienas iš trijų instancijų teismų nesuabejojo, ar S.G. šaunamąjį ginklą panaudojo teisėtai.

37. Pareiškėjai apskundė nutarimą nutraukti tyrimą. Jie teigė, kad S.G. siekė atkeršyti automobilio vairuotojui ir neatsargiai šaudė į judančią transporto priemonę nepaisydamas to, kad gali sužeisti keleivius. Pareiškėjai teigė, kad S.G. žinojo, jog automobilyje buvo kitų asmenų ir turėjo suprasti, kad gali žūti nekalti keleiviai, tačiau leido tam atsitikti šaudydamas į transporto priemonę.

38. Be to, dėl tyrimo kokybiškumo pareiškėjai pabrėžė, kad prokuratūrai nepavyko paaiškinti, kodėl viena iš S.G. iššautų kulų pataikė į šoninį automobilio langą, nors buvo prieita prie išvados, kad S.G. į transporto priemonę pirmą kartą iššovė jai nutolus 11,4 metrų atstumu.

39. 2000 m. spalio 17 d. Kauno miesto apylinkės teismas prokuroro nutarimą paliko nepakeistą. Teismas paminėjo, kad S.G. šaudė labai trumpai į maždaug 20 metrų perimetru judantį automobilį. Teismas nusprendė, kad S.G. šaunamąjį ginklą panaudojo teisėtai, šūviai buvo nukreipti į automobilio ratus, o ne į jame sėdinčius asmenis. Buvo nustatyta, kad automobilis staigiai manevravo, dėl to dvi kulkos kliudė keleivius. Todėl S.G. negalėjo numatyti savo veiksmų pasekmių. Teismas taip pat pažymėjo, kad gatvė ir automobilis buvo gerai apšviesti, nors įvykis vyko apie vidurnaktį.

40. Teismas pažymėjo, kad šaunamieji ginklai buvo panaudoti dėl to, kad R.M. vairavo neblaivus ir ne tik pažeidė eismo taisykles, bet ir bandė pabėgti keldamas pavojų. Dėl jo elgesio kiti žmonės atsidūrė pavojuje. Policijos pareigūnai stengėsi visomis kitomis priemonėmis sustabdyti R.M. ir šaudymas į tolstančio automobilio padangas buvo panaudotas kaip kraštutinė priemonė.

41. Teismas taip pat nurodė, kad tarp S.G. veiksmų ir ginčijamų pasekmių – pareiškėjų sūnų mirties – nebuvo priežastinio ryšio. Teismas

nusprendė, kad S.G. veiksmai nesukėlė nužudymo dėl neatsargumo, kad jis tinkamai įvertino aplinkybes ir panaudodamas ginklą neviršijo atitinkamų teisės nuostatų reikalavimų. Pareiškėjų sūnų mirtis buvo nelaimingas atsitikimas, už kurį S.G. negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ

42. Tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 109 straipsnis numatė baudžiamąją atsakomybę už nužudymą dėl neatsargumo. BK 201¹ straipsnio 2 dalis numatė baudžiamąją atsakomybę už pasipriešinimą teisėtiems policijos reikalavimams, o 287 straipsnis – už tarnybos pareigų viršijimą.

43. Naujojo Baudžiamojo kodekso, įsigaliojusio 2003 m. gegužės 1 d., 228 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą.

44. Bylai reikšmingu laikotarpiu galiojusio Policijos įstatymo (galiojo nuo 1998 m. birželio 9 d. iki 2000 m. spalio 9 d.) 34 straipsnio 4 dalis policijos pareigūnui suteikė teisę naudoti šaunamąjį ginklą. Įstatymo 39 straipsnyje buvo išvardytos policijos pareigūnų teisės užtikrinant eismo saugumą:

„Policijos pareigūnas, siekdamas užtikrinti kelių eismo saugumą, turi teisę:

1) stabdyti transporto priemones, tikrinti vairuotojo dokumentus <...>;

2) nušalinti nuo vairavimo asmenis, įtariant, jog jie yra apsvaigę nuo alkoholio ar narkotikų, paveikti vaistų, neturi teisės vairuoti. <...>”

45. Šio įstatymo 41 straipsnyje buvo numatyta:

„<...>

[2.] Policija ginklus <...> naudoja, siekdama nutraukti pavojingą visuomenei veiką arba sulaikyti bei pristatyti į policiją tokią veiką padariusįjį asmenį. Šaunamasis ginklas <...> naudojam[as] tik įstatymo numatytam tikslui pasiekti.

[3.] Policijos pareigūnai šaunamuosius ginklus <...> naudoja, atsižvelgdami į teisėtvarkos pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę ir konkrečias aplinkybes bei situaciją. <...> [P]olicijos pareigūnai privalo stengtis išvengti sunkių pasekmių.

[4.] Prieš naudojant šaunamuosius ginklus <...>, jei leidžia aplinkybės, asmenys, prieš kuriuos jie bus panaudojami, įspėjami <...>. Šaunamasis ginklas naudojamas tik tada, kai visi kiti galimi būdai ir priemonės panaudotos arba kai dėl laiko stygiaus jų panaudoti nėra galimybių.“

46. Įstatymo 42 straipsnyje buvo nustatytos šaunamojo ginklo panaudojimo sąlygos:

„[1.] Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš asmenis ir transporto priemones <...> .

[2.] Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš asmenį tokiais atvejais:

- 1) atremti pasikėsinimą, gresiantį policijos pareigūno sveikatai ar gyvybei <...>;
- 2) apginti kitus asmenis nuo užpuolimo <...>;
- 3) atremti ginkluotą užpuolimą;
- 4) persekiojant asmenį, įtariamą padarius nusikaltimą, jeigu jis, siekdamas išvengti sulaikymo, kėsina panaudoti ar panaudoja šaunamąjį ginklą ar kitus daiktus <...>, pavojingus žmogaus sveikatai ar gyvybei;
- 5) sulaikant asmenį, užkluptą darant sunkų nusikaltimą, jeigu kitaip jo neįmanoma sulaikyti;
- 6) siekiant sulaikyti suimtąjį ar nuteistąjį, bandantį pabėgti ar pabėgusį iš įkalinimo ar kardomojo kalinimo vietos arba konvojavimo metu;
- 7) masinio pabėgimo iš įkalinimo vietų ar riaušių jose atvejais;
- 8) <...> specialiai saugomų objektų užpuolimo atveju <...> .

[3.] Apie šaunamojo ginklo panaudojimo prieš asmenį faktą ir pasekmes nedelsiant pranešama prokurorui.

<...>

[5.] Policijos pareigūnas turi teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš transporto priemonę, kai jos vairuotojas nepaklūsta išankstiniam akivaizdžiai išreikštam policijos pareigūno reikalavimui sustoti, o tolesnis jos vairavimas gali sukelti grėsmę eismo saugumui ar žmonėms. <...>”

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 2 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

47. Pareiškėjai tvirtino, kad policija neteisėtai nužudė jų sūnus, ir kad jų mirties aplinkybės nebuvo veiksmingai ištirtos. Jie rėmėsi Konvencijos 2 straipsniu, kuriame, kiek šiuo požiūriu yra reikšminga, numatyta:

„1. Kiekvieno žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Negalima tyčia atimti niekieno gyvybės, nebent yra vykdomas teismo nuosprendis dėl nusikaltimo, už kurį tokią bausmę nustato įstatymas.

2. Gyvybės atėmimas negali būti laikomas šio straipsnio pažeidimu, jeigu tai padaroma nepanaudojant daugiau jėgos negu neišvengiamai būtina:

- a) ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto;
- b) teisėtai suimant arba sutrukdant teisėtai sulaikytam asmeniui pabėgti; <...>“

A. Šalių teiginiai

1. Pareiškėjai

48. Pareiškėjai pripažino, kad pagal vidaus teisę policija turėjo teisę panaudoti šaunamąjį ginklą prieš transporto priemonę. Tačiau iš tikrųjų dviems nekaltiems asmenims buvo atimta gyvybė. Pareiškėjai nesutiko su institucijų nustatytais faktais ir išvadomis teigdami, kad, atsižvelgiant į sunkias pasekmes, mirtiną grėsmę keliančios jėgos panaudojimas turėjo būti laikomas neteisėtu ir neproporcingu būtinumui išvengti pavojaus, kurį kėlė R.M. veiksmai.

49. Pareiškėjai teigė, kad pareigūnas S.G. tikriausiai tyčia taikė į automobilio saloną, kai tik automobilis nuo policijos pareigūnų nutolo 2–3 metrus. Pagrįsdami šį teiginį, pareiškėjai rėmėsi R.M. parodymais, pateiktais jam iškėltoje byloje (Europos Žmogaus Teisių Teismui nepateikti). Be to, jie atkreipė dėmesį į tą faktą, kad nė vienas policijos pareigūnas negalėjo patvirtinti S.G. teiginių apie tai, kada jis pradėjo šaudyti. Pareiškėjai nurodė, kad atstumą, iš kurio buvo paleisti šūviai, buvo galima nustatyti remiantis įvykio vietos apžiūros rezultatais ir kulų įėjimo angų aukų kūnuose medicinine-balistine ekspertize. Be to, pareiškėjai nurodė, kad nė viena S.G. iššauta kulka nepataikė į automobilio padangas arba šalia jų.

50. Pareiškėjų teigimu, tai rodo, kad šaunamasis ginklas buvo panaudotas ne prieš pačią transporto priemonę, o prieš joje sėdinčius asmenis. Remdamiesi Kauno apygardos teismo išvada (žr. § 26 pirmiau), jie pabrėžė, kad nebuvo įstatyme numatytų mirtiną grėsmę keliančios jėgos panaudojimo prieš asmenį aplinkybių, kadangi vairuotojas padarė tik administracinės teisės pažeidimus (cf., § 54 toliau).

51. Be to, nebuvo neišvengiamo būtinumo panaudoti mirtiną grėsmę keliančią jėgą tokiu būdu, koku ji buvo panaudota.

52. Pareiškėjai teigė, kad persekiojimas truko maždaug 15 minučių: pirmasis pranešimas apie automobilį buvo gautas 23.41 val., o jų sūnų mirtys buvo patvirtintos 23.56 val.

53. Pareiškėjai taip pat nurodė, kad nebuvo panaudotos visos kitos priemonės, pavyzdžiui, visiškas „Ford Escort“ blokavimas policijos automobiliais. Be to, vienas pirmųjų R.Z. paleistų šūvių apgadino automobilio radiatorių, o tai reiškė, kad automobilis būtų sustojęs pats. Pareiškėjai nurodė, kad policijos pareigūnai pastebėjo aušinimo skysčio nutekėjimą ir žinojo apie radiatoriaus gedimą. Šiuo požiūriu jie rėmėsi R.Z. parodymais (Europos Žmogaus Teisių Teismui nepateikti).

54. Pareiškėjai taip pat nesutiko su vidaus institucijų išvadomis dėl R.M. veiksmų keliamo pavojaus. Jie išreiškė abejonę, ar R.M. vairuojamas automobilis iš tikrųjų partrenkė pareigūną R.Z. Jie teigė, kad jokie įrodymai nepatvirtino tokios išvados. R.Z. sužalojimai buvo labai lengvi: šiek tiek ištūnusi kairioji blauzda ir keletas kairiosios rankos pirštų bei kairiosios alkūnės įbrėžimų. Šiuo atžvilgiu pareiškėjai rėmėsi įrodymais

vairuotojui iškeltaje baudžiamojoje byloje (Europos Žmogaus Teisių Teismui nepateikti). Pareiškėjai teigė, kad šie sužalojimai galėjo atsirasti bet kuriuo metu persekiojant automobilį – pavyzdžiui, manevruojant policijos automobiliu arba bandant išsitraukti ginklą. Jeigu R.Z. būtų partrenkęs automobilis, o jis būtų kritęs ant variklio dangčio, o vėliau ant žemės, kaip jis parodė S.G. iškeltos bylos tyrimo metu, jo sužalojimai būtų žymiai sunkesni. Be to, ant „Ford Escort“ nesimatė jokių tokio smūgio ženklų. Pareiškėjai padarė išvadą, kad policininko partrenkimo versija buvo išgalvota tik tam, kad jėgos panaudojimas atrodytų labiau pateisinamas tokiomis aplinkybėmis.

55. Pareiškėjai taip pat nesutinka su institucijų pareiškimu, kad „Ford Escort“ kėlė grėsmę eismo saugumui arba kitiems asmenims. Pareiškėjai teigė, kad apie vidurnaktį gatvės buvo tuščios, automobilis nesukėlė eismo įvykio, o atliekant tyrimą nebuvo nustatyta persekiojimą mačiusių liudytojų. Jie pabrėžė, kad tokiu paros metu Kauno gatvės paprastai yra tuščios, ir kad nuolat šiose gatvėse patruliuojantys policijos pareigūnai tai puikiai žinojo.

56. Pareiškėjai padarė išvadą, kad tuo metu, kai buvo paleisti mirtini šūviai, automobilis judėjo tuščia gatve nekeldamas jokios grėsmės kitiems asmenims ar eismui ir kad buvo akivaizdu, jog anksčiau ar vėliau jis sustos dėl radiatoriaus gedimo. Todėl šaudyti į tolstantį automobilį nebuvo būtina. Policijos pareigūnai žinojo, kad automobilyje yra keleivių, ir galėjo numatyti, kad šūviai kėlė didelį pavojų jų gyvybei. Šaunamojo ginklo panaudojimas tokiomis aplinkybėmis neatitiko įstatymų reikalavimų ir nebuvo neišvengiamai būtinas Konvencijos 2 straipsnio požiūriu.

57. Dėl 2 straipsnio procesinio aspekto pareiškėjai nurodė, kad S.G. veiksmų tyrimas nebuvo nei nuodugnus, nei išsamus, nei objektyvus.

58. Aplinkybių, kurios, pareiškėjų teigimu, rodė nepagrįstą jėgos panaudojimą, neįvertino nei prokuroras, nei teismas. Prokuroro ir Kauno apygardos teismo išvados iš esmės buvo grindžiamos S.G. parodymais, o visi jo versijai prieštaraujantys įrodymai buvo ignoruojami. Be to, padarytos išvados nebuvo pagrįstos objektyviais įrodymais. Pavyzdžiui, byloje nebuvo įrodymų, kad sprunkančio automobilio trajektorija mirtinų šūvių metu buvo padrika ar neprognozuojama.

59. Galiausiai, pareiškėjai nurodė, kad teismo išvados buvo nepagrįstos, nes buvo nurodyta, kad tarp S.G. veiksmų ir jų sūnų mirties nebuvo priežastinio ryšio.

2. Vyriausybė

60. Nors Vyriausybė pareiškė labai apgailestaujanti dėl pareiškėjų sūnų mirties, ji teigė, kad taip atsitiko dėl mirtiną grėsmę keliančios jėgos panaudojimo neišvengiamo būtinumo.

61. Vyriausybė pabrėžė, kad policijos pareigūnai taikėsi tik į transporto priemonę, siekdami ją sustabdyti, ir kad taip elgdamiesi jie veikė atsižvelgdami į vidaus teisėje, reglamentuojančioje šaunamųjų ginklų naudojimą, numatytas sąlygas (Policijos įstatymo 42 straipsnis).

62. Šios sąlygos susidarė dėl R.M., kuris pavojingai vairavo automobilį dvigubai viršydamas leistiną greitį, veiksmų. Vairuotojas nepakluso daugybei reikalavimų sustoti, kurie buvo duodami per garsiakalbį, aktyviai stengėsi pabėgti nuo jį persekiojusių policijos automobilių ir nekreipė dėmesio į perspėjamuosius šūvius; galiausiai automobilis partrenkė vieną iš policijos pareigūnų. Todėl automobilio vairuotojas sudarė aiškų įspūdį, kad jis ir toliau vairuos taip pat, bandydamas pabėgti bet kokiais būdais, net ir pačiais pavojingiausiais, ir todėl kėlė realų pavojų pėstiesiems ir eismui judrioje Kauno gatvėje. Policijos pareigūnai negalėjo aiškiau ir objektyviau įvertinti situacijos pavojingumo dėl to, kad jiems nebuvo žinoma apie automobilyje esančius asmenis, nes jo langai buvo tamsinti.

63. Vyriausybė pabrėžė, kad šaudymas į automobilio padangas buvo tik krašutinė priemonė, kurios buvo imtasi po to, kai nepasiteisino visos kitos priemonės. Šiuo atžvilgiu ji taip pat teigė, kad įvykis prasidėjo maždaug 23.00 val. (pirmasis policijos automobilio Nr. 548 bandymas sustabdyti automobilį) ir baigėsi 23.56 val. (mirties patvirtinimas), t.y. truko ne mažiau kaip penkiasdešimt minučių. Tačiau Vyriausybė patvirtino, kad tikslus persekiojimo laikas byloje nebuvo nurodytas.

64. Galiausiai, Vyriausybė nurodė, kad nebuvo nustatyta planavimo ar kontrolės elementų, dėl kurių būtų kilusios apgailestaujamos pasekmės, sukeltos teisėtų policijos pareigūnų veiksmų. Informacija apie pavojingai manevruojantį automobilį patruliuojantiems policijos automobiliams buvo perduota per dispečerinę, persekiojant buvo palaikomas ryšys, todėl pareigūnai turėjo naujausią informaciją.

65. Dėl procesinių 2 straipsnio reikalavimų Vyriausybė nurodė, kad institucijos veikė savo iniciatyva pradėdamos ir atlikdamos nepriklausomą įvykio tyrimą. Buvo imtasi visų įmanomų priemonių ir surinkti įrodymai, įskaitant išsamią ir tikslią autopsiją, įvykio vietos apžiūrą ir balistinę ekspertizę. Tyrimas buvo atliktas nevilkinant, jis buvo viešas, pareiškėjai dalyvavo procese.

B. Teismo vertinimas

1. Faktų nustatymas

66. Šioje byloje įvykio aplinkybes pirmiausia nagrinėjo teismai vairuotojui R.M. iškeltoje byloje, vėliau – prokuratūra ir Kauno miesto

apylinkės teismas. Teismas suvokia savo vaidmens subsidiarumą; tačiau, kai pareiškiami skundai dėl Konvencijos 2 straipsnio pažeidimo, Teismas turi itin kruopščiai patikrinti informaciją, net jeigu šalyje jau įvyko tam tikri procesai ir tyrimai (žr. *Makaratzis v. Greece* [GC], no. 50385/99, §§ 46–48, ECHR 2004-XI).

67. Iš anksto nespręsdamas dėl 2 straipsnio pažeidimo procesiniu aspektu, Teismas pastebi, kad jam iškyla daug klausimų dėl paties įvykio, į kuriuos vidaus institucijos neatsakė. Ypatingai dėl to, kad šalys pateikė prieštarigus toliau nurodytą aplinkybių paaiškinimus.

68. Pareiškėjai teigė, kad persekiojimas truko maždaug 15 minučių, tuo tarpu Vyriausybė, nors ir pripažindama, kad tiksli persekiojimo trukmė nebuvo žinoma, tvirtino, kad jis truko ne mažiau kaip penkiasdešimt minučių. Pareiškėjai taip pat ginčijo vidaus teismų išvadą, kad pareigūną R.Z. partrenkė automobilis; jie taip pat nurodė, kad atstumas, iš kurio S.G. šaudė į automobilį, buvo maždaug 2–3 metrai, o ne 11,4–27,5 metrai, kaip nustatė prokuratūra. Be to, pareiškėjai nesutiko su Vyriausybės teiginiu, kad įvykių metu gatvėse buvo „intensyvus“ žmonių ir automobilių judėjimas; jie tvirtino, kad apie vidurnaktį gatvės paprastai yra tuščios. Šiuo atžvilgiu pareiškėjai atkreipė dėmesį į tai, kad tyrimo metu įrodymų pateikti nebuvo pakviestas nė vienas įvykių liudytojas.

69. Galiausiai, nors Vyriausybė pareiškė, kad policijos pareigūnai negalėjo nustatyti, kiek asmenų buvo automobilyje, pareiškėjai tvirtino, kad pareigūnams buvo žinoma, jog automobilyje buvo ne tik vairuotojas, bet ir keleiviai. Iš tikrųjų tą pripažino ir pats S.G. (žr. § 21 pirmiau).

70. Nagrinėdamas bylą, Teismas kreips ypatingą dėmesį šiems prieštaringsiems šalių teiginiams, atsižvelgdamas į visus vidaus institucijų nustatytus faktus.

2. Ar pareiškėjų sūnums gyvybė buvo atimta pažeidžiant Konvencijos 2 straipsnį

a) Bendrieji principai

71. Kaip matyti iš paties 2 straipsnio 2 dalies teksto, policijos pareigūnų naudojama mirtiną grėsmę kelianti jėga gali būti pateisinama tam tikromis aplinkybėmis. Tačiau toks jėgos panaudojimas galimas tik tuo atveju, kai tai yra „neišvengiamai būtina“, kitaip tariant, jis turi būti visiškai proporcingas tomis aplinkybėms (žr. *McCann and Others v. the United Kingdom*, 1995-09-27, Series A no. 324, p. 46, § 150; *Makaratzis v. Greece*, minėta pirmiau, §§ 57–59, ECHR 2004-XI; *Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], nos. 43577/98 and 43579/98, § 94, ECHR 2005-VII).

72. Be to, Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad iš esmės tokio būtinumo negali būti, jeigu yra žinoma, kad suimamas asmuo nekelia pavojaus gyvybei arba sveikatai ir nėra įtariamas padaręs smurtinį nusikaltimą, netgi jeigu nepanaudojus mirtiną grėsmę keliančios jėgos bus

prarasta galimybė bėglį suimti (žr. Teismo požiūrį byloje *McCann and Others*, minėta pirmiau, p. 45–46, §§ 146–50, p. 56–62, §§ 192–214, ir vėlesnėse *Makaratzis*, minėta pirmiau, §§ 64–66, bei *Nachova and Others*, minėta pirmiau, § 95, kur Teismas pasmerkė neproporcingą jėgos panaudojimą suimant aukas, dėl kurio jos žuvo).

b) Šių principų taikymas šioje byloje

73. Remdamasis visa bylos medžiaga, Teismas konstatuoja, kad buvo aiškiai nustatyta, jog nukentėjusieji žuvo dėl S.G. paleistų šūvių; šį faktą daugelį kartų patvirtino vidaus institucijos (žr. § 21, 26 ir 33 pirmiau).

74. Teismas sutinka, kad šiuo atveju buvo šaudoma siekiant sulaukyti automobilio vairuotoją. Todėl policija ėmėsi veiksmų siekdama teisėtai suimti pažeidėją, kaip apibrėžta Konvencijos 2 straipsnio 2 dalies b punkte (cf., pirmiau minėtos bylos *Nachova and Others*, § 98, ir *Makaratzis*, §§ 64–66). Tačiau Teismas turi išnagrinėti, ar jėga, panaudota siekiant nurodyto tikslo, buvo „neišvengiamai būtina“. Atkreipiamas dėmesys į vidaus institucijų tvirtinimą, kad šaunamieji ginklai buvo panaudoti prieš transporto priemonę, o ne prieš joje esančius asmenis. Todėl Teismas visų pirma turi įvertinti pavojaus, kurį kėlė šaunamųjų ginklų panaudojimas prieš transporto priemonę, dėl kurio buvo atimta gyvybė, mastą, o ypač sprunkančio automobilio keliamą pavojų ir neatidėliotiną poreikį jį sustabdyti.

75. Teismas dar kartą pastebi, kad vertinimą turi atlikti, atsižvelgdamas į prieštarigus įvykių paaiškinimus, įskaitant daugelį neatsakytų klausimų. Remdamasis jam pateikta medžiaga, Teismas negali nei patvirtinti, nei paneigti pareiškėjams iškilusių abejonių. Ir nemano tai esant būtina. Net ir darant prielaidą, kad vidaus institucijų pateikti faktai patikimai nušviečia įvykius, daugybė oficialiai pateiktos nuomonės detalių, netgi spragų, liudija valstybės nenaudai.

76. Vidaus teismai nustatė, kad pareigūnai R.Z. ir S.G. pradėjo šaudyti į automobilį tada, kai jis ėmė tolti didindamas greitį ir neprognozuojamai keisdamas trajektoriją. Tikslus automobilio keleivių skaičius nebuvo žinomas, tačiau pareigūnas S.G. žinojo, kad automobilyje buvo dar bent vienas asmuo (žr. § 21 pirmiau). Iš maždaug 11,4–27,5 metrų atstumo iš viso buvo paleista 11 šūvių. Kulkos pataikė į „Ford Escort“ padangas, ratlankius, sėdynes ir langus, taip pat į nukentėjusiųjų kūnus (žr. § 33 pirmiau). Kai kurios kulkos langus kliudė maždaug 45 laipsnių kampu, nors šaudydami pareigūnai neva stovėjo dideliu atstumu nuo automobilio.

77. Tokiomis aplinkybėmis, nukreipę nepertraukiamą ir kiek padriką ugnį į automobilį, pareigūnai labai rizikavo nušauti keleivius ir pagrįstai turėjo numatyti tokį pavojų. Iš tiesų dvi pareigūno S.G. paleistos kulkos buvo mirtinos.

78. Toks didelis pavojus gyvybei gali būti pateisinamas tik tuo atveju, jeigu šaunamasis ginklas buvo panaudotas kaip krašutinė priemonė

siekiant išvengti labai aiškaus ir neišvengiamo pavojaus, kurį keltų automobilio vairuotojas, jeigu jam būtų leista pabėgti. Todėl Teismas toliau turi įvertinti žalą, kurios stengėsi išvengti pareigūnai. Atsižvelgdamas į tai, Teismas turi įvertinti sprunkančio vairuotojo padaryto nusikaltimo pobūdį ir jo keltą grėsmę (žr. *Nachova and Others*, minėta pirmiau, § 96).

79. Teismui neatrodo, kad pavojus kitiems žmonėms arba eismo saugumui buvo toks akivaizdus ir realus, kaip įrodinėjo Vyriausybė. Šalys sutinka, kad iki tol, kol persekiojimas suintensyvėjo ir buvo partrenktas policininkas, automobilis važiuojo taip, lyg jį vairuotų neblaivus ar neapdairus asmuo, kas vėliau pasitvirtino. Tačiau vidaus institucijoms nepavyko neginčijamai įrodyti, kad vidutinio dydžio miesto gatvėse apie vidurnaktį iš tiesų buvo daugybė žmonių, kuriems dėl tokio vairavimo galėjo kilti pavojus. Galimą abejonę sustiprina tai, kad tyrimo metu nebuvo nustatytas nė vienas persekiojimą matęs liudytojas. Todėl Teismas nenustato jokių akivaizdžių pavojaus, kurį kėlė sprunkantis vairuotojas po to, kai jis bandė pabėgti iš akistatos su policininkais vietos, požymių. Ši byla skiriasi nuo Konvencijos institucijų anksčiau nagrinėtų bylų, kuriose buvo nustatyta, kad rizikingą šaudymą pateisino būtinumas išvengti grėsmės, kurią bendroje vyraujančio nesaugumo aplinkoje kėlė įtariamieji teroristai (žr. pirmiau minėtas bylas *McCann and Others* § 200, ir *Makaratzis*, § 65).

80. Netgi atsižvelgdamas į tai, kad vairuotojo veiksmai buvo galimai pavojingi, Teismas nemano, kad dėl iškilusios grėsmės buvo būtina jį nedelsiant sustabdyti panaudojant šaunamąjį ginklą.

81. Teismas pripažįsta, kad policijos pareigūnai automobilį bandė sustabdyti pasinaudodami kitais būdais. Tačiau panašu, kad būtinumas toliau šaudyti į automobilį buvo sumažėjęs, kadangi – apie ką žinojo bent jau pareigūnas R.Z. – dėl automobilio radiatoriaus gedimo šis galų gale būtų sustojęs (žr. § 18 pirmiau).

82. Teismas atsižvelgia į tai, kad pareiškėjų sūnūs žuvo per neplanuotą operaciją, paskatinusią įvykius, į kuriuos policijai teko reaguoti be išankstinio pasirengimo (žr. *Makaratzis*, minėta pirmiau, § 69). Jis suvokia, kokį pavojų gali sukelti institucijoms tekusi nelengva našta (ibid.). Tačiau automobilio keleivių gyvybei kilusi grėsmė, vertinama atsižvelgiant į tai, kad vairuotojas nekėlė tiesioginio pavojaus ir nebuvo būtina nedelsiant sustabdyti automobilio, rodo, kad policijos pareigūnai susidariusioje situacijoje reagavo gana impulsyviai. Teismas mano, kad jų veiksmai, ypač padrikas šaudymas į iš įvykio vietos vis didesniu greičiu sprunkantį ir manevruojantį automobilį, rodo, kad šaunamieji ginklai buvo panaudoti neapdairiai, nors teisėsaugos profesionalai taip elgtis neturėtų.

83. Esant tokioms aplinkybėms, Teismui tenka padaryti išvadą, kad pareiškėjų sūnūs žuvo dėl to, kad buvo panaudota jėga, kuri nebuvo

neišvengiamai būtina, siekiant teisėtai suimti asmenį Konvencijos 2 straipsnio 2 dalies b punkto požiūriu.

84. Todėl dėl pareiškėjų sūnų mirties buvo pažeistas Konvencijos 2 straipsnis materialiuoju aspektu.

3. Ar pareiškėjų sūnų mirties tyrimas buvo veiksmingas

a) Bendrieji principai

85. Prievolė saugoti teisę į gyvybę pagal Konvencijos 2 straipsnį kartu su bendrąja valstybės pareiga, numatyta Konvencijos 1 straipsnyje, „kiekvienam [jos] jurisdikcijai priklausančiam asmeniui garantuoti Konvencijoje apibrėžtas teises bei laisves“ taip pat netiesiogiai reikalauja, kad būtų atliekamas tam tikras veiksmingas oficialus tyrimas, kai asmenys yra nužudomi panaudojant jėgą. Esminis tokio tyrimo tikslas yra užtikrinti veiksmingą vidaus teisės, kuri saugo teisę į gyvybę, įgyvendinimą, o tais atvejais, kai mirtys kilo dėl valstybės pareigūnų ar institucijų atsakomybės, užtikrinti jų atsakomybę už tai. Tačiau Teismas pažymi, kad pareiga atlikti tyrimą reikalauja imtis tam tikrų priemonių, o ne pasiekti rezultatą (cf. *Hugh Jordan v. the United Kingdom*, no. 24746/94, § 107, 2001-05-04).

86. Toks tyrimas turi būti nepriklausomas, prieinamas nukentėjusiojo šeimai, atliekamas pakankamai greitai ir operatyviai bei veiksmingas, t. y. jis turi padėti nustatyti, ar tokiais atvejais panaudota jėga buvo pateisinama tokiomis aplinkybėmis ar ji buvo neteisėta. Tyrimas arba jo rezultatai taip pat turi būti pakankamai vieši (žr., *mutatis mutandis*, *McCann and Others*, minėta pirmiau, p. 49, § 161; *Kaya v. Turkey*, 1998-02-19, *Reports* 1998-I, p. 324, § 86; pirmiau minėta *Hugh Jordan v. the United Kingdom*, §§ 105–109; *Makaratzis*, pirmiau minėta, §§ 73 ir 74; *Huohvanainen v. Finland*, no. 57389/00, § 95, 2007-03-13).

87. Tyrimo išvados turi būti grindžiamos išsamia, objektyvia ir nešališka visos reikšmingos informacijos analize. Bet kuris tyrimo trūkumas, kuris sumažina galimybes nustatyti bylos aplinkybes arba atsakingą asmenį, gali neatitikti privalomo veiksmingumo reikalavimo (žr. *Nachova and Others*, minėta pirmiau, § 113, ir, *a contrario*, *Huohvanainen*, minėta pirmiau, §§ 110–115).

b) Šių principų taikymas šioje byloje

88. Teismas pastebi, kad tyrimas dėl šaudymo teisėtumo buvo pradėtas praėjus beveik 10 mėnesių po įvykio. Kai kurie faktai jau buvo surinkti baudžiamojoje byloje, iškeltoje vairuotojui R.M. Tačiau šioje byloje buvo nagrinėjama tik R.M. atsakomybė. Kaip 1999 m. gegužės 18 d. nutartyje pastebėjo Kauno apygardos teismas, nebuvo vertinama, kokiomis aplinkybėmis ir ar teisėtai pareigūnas S.G. panaudojo jėgą (§ 26 pirmiau).

89. Teismas primena, kad iš Konvencijos 2 straipsnio kylanti pozityvi pareiga reikalauja, kad tyrimas padėtų nustatyti, ar panaudota jėga buvo ar ne pateisinama tam tikromis aplinkybėmis (žr., pvz., *Hugh Jordan*, minėta pirmiau, § 107). R.M. bylos nagrinėjimas neatitiko šio reikalavimo, todėl Teismas mano, kad nebuvo vykdoma prievolė greitai pradėti tyrimą, kaip to reikalauja 2 straipsnis (žr., *mutatis mutandis*, *Hugh Jordan*, § 136).

90. Pareigūno S.G. veiksmų tyrimą atliko prokuratūra, kuri tyrimą nusprendė nutraukti nenustačiusi S.G. veiksmuose nusikaltimo sudėties. Šį nutarimą peržiūrėjo pirmos instancijos teismas (žr. §§ 28–36 ir §§ 39–41 pirmiau). Nors institucijos formaliai ėmėsi daugelio tyrimo priemonių (žr. § 29 pirmiau), Teismas pastebi, kad daug pagrindinių įvykio aplinkybių nebuvo tinkamai įvertintos (žr. §§ 66–69 pirmiau). Taip ir nebuvo nustatytas tikslus persekiojimo laikas ir trukmė, kokia padėtis buvo Kauno gatvėse apie vidurnaktį tą penktadienį, o ši informacija ne tik buvo svarbi bendram įvykio aplinkybių suvokimui, bet ir esminė vertinant mirtiną grėsmę keliančios jėgos panaudojimo būtinumą.

91. Teismas taip pat pažymi, kad vidaus institucijos visą dėmesį sutelkė tik į vieną versiją, kurią iškėlė policija, ir neaptarė kitų hipotezių, pavyzdžiui, pareiškėjų iškeltų. Svarbiausia yra tai, kad pareiškėjams, kurie savo nuomonę grindė įvairiais vidaus institucijų pripažintų įrodymų aspektais, pareiškus abejonių dėl šaudymo atstumo, šios abejonės nebuvo tikrinamos siekiant jas patvirtinti arba išsklaidyti. Tačiau Teismui nebuvo pateikta įrodymų, iš kurių būtų matyti, kad policijos paaiškinimas buvo vienintelė objektyviai galima įvykių versija. Pavyzdžiui, Vyriausybė nepateikė jokių ekspertų išvadų dėl šaudymo atstumo ir kulų trajektorijų koreliacijos ar kitų panašių įrodymų.

92. Teismas dar kartą primena, kokios svarbios yra iš 2 straipsnio kylančios garantijos, kurios įpareigoja atlikti išsamų tyrimą, padedantį nustatyti visas bylos aplinkybes laikantis paties išsamiausio patikrinimo standartų (žr., pavyzdžiui, *Nachova and Others*, minėta pirmiau, §§ 93 ir 113).

93. Anksčiau aprašyti tyrimo trūkumai, ypač laiku nepradėtas ir išsamiai neatliktas tyrimas, yra pakankamai svarūs ir leidžia Teismui padaryti išvadą, kad institucijos neįvykdė 2 straipsnyje numatytos pareigos veiksmingai ištirti gyvybės atėmimo aplinkybes.

94. Todėl šiuo požiūriu buvo padarytas Konvencijos 2 straipsnio procesinis pažeidimas.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

95. Konvencijos 41 straipsnis numato:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

96. Kiekvienas pareiškėjas reikalavo po 300 000 litų (apie 86 886 eurų) kompensacijos turtinei ir neturtinei žalai atlyginti. Jie tvirtino, kad be patirto skausmo ir sielvarto taip pat neteko būsimos finansinės paramos senatvėje, kurią jiems būtų suteikę jų sūnūs.

97. Vyriausybė ginčijo šiuos reikalavimus kaip nepagrįstus ir pernelyg didelius.

98. Teismas mano, kad, atsižvelgiant į Konvencijos 2 straipsnio materialųjį ir procesinį pažeidimą, pareiškėjai patyrė ir turtinę, ir neturtinę žalą. Vertindamas teisingumo pagrindais, kaip to reikalauja Konvencijos 41 straipsnis, Teismas kiekvienam pareiškėjui priteisia po 30 000 eurų visų rūšių patirtai žalai atlyginti.

B. Kaštai ir išlaidos

99. Atsižvelgiant į tai, kad nė vienas pareiškėjas nereikalavo padengti jokių kaštų ir išlaidų, šiuo požiūriu nėra pagrindo priteisti jokios sumos.

C. Palūkanos nevykdant įsipareigojimų

100. Teismas mano, kad palūkanos nevykdant įsipareigojimų turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant 3 procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nustato*, kad dėl pareiškėjų sūnų mirties buvo pažeistas Konvencijos 2 straipsnio materialusis aspektas;
2. *Nustato*, kad dėl valstybės atsakovės neatlikto veiksmingo tyrimo buvo pažeistas Konvencijos 2 straipsnio procesinis aspektas;
3. *Nustato, kad:*
 - a) per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, valstybė atsakovė turi sumokėti kiekvienam pareiškėjui po 30 000 EUR (trisdešimt tūkstančių eurų) turtinei ir neturtinei žalai atlyginti, konvertuojant į valstybės atsakovės valiutą pagal sprendimo įvykdymo dienos kursą, ir bet kokį mokestį, kuris gali būti taikomas šiai sumai;
 - b) nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo per įsipareigojimų nevykdymo laiką turės būti mokamos paprastosios palūkanos nuo minėtos sumos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą pridedant tris procentus;
4. *Atmeta* kitus pareiškėjų reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2008 m. balandžio 24 d. vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

S. DOLLÉ
Kanclerė

F. TULKENS
Pirmininkė